

indicatoren basisprincipes

De basisprincipes Jenaplan zijn richtinggevend voor onderwijs en opvoeding in de Jenaplanscholen. De basisprincipes zijn onderverdeeld in drie groepen:

- over de mens
- over de samenleving
- over het onderwijs

Basisprincipes over de mens

1. **Elk mens is uniek; zo is er maar één. Daarom heeft ieder kind en elke** Perspectief op mens en samenleving - de twintig basisprincipes van het Jenaplan volwassene een onvervangbare waarde.

In Jenaplanscholen wordt uitgegaan van verschillen, die in beginsel als een rijkdom gewaardeerd worden. Dit gaat veel verder én is iets anders dan 'rekening houden met verschillen'.

Van belang is daarbij welke verschillen tussen kinderen relevant zijn, of kinderen een inbreng hebben in de keuze van de leerstof en de activiteiten en of bij evaluatie van het onderwijs met dit basisprincipe wordt rekening gehouden.

Vragen-observaties

- 1.1. Hoe wordt er gedifferentieerd in de school? Welke verschillen zijn daarbij relevant?
- 1.2. Hoe hebben de kinderen een inbreng in de keuze van leerstof en activiteiten?
- 1.3. Hoe wordt in het kindvolgsysteem van de school rekening gehouden met dit basisprincipe?
- 1.4. Op welke manier weet de stamgroepleider de sterke kanten van kinderen te benutten?

2. Elk mens heeft het recht een eigen identiteit te ontwikkelen.

Deze wordt zoveel mogelijk gekenmerkt door zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, creativiteit en gerichtheid op sociale rechtvaardigheid. Daarbij mogen ras, nationaliteit, geslacht, seksuele gerichtheid, sociaal milieu, religie, levensbeschouwing of handicap geen verschil uitmaken.

Elk mens heeft het recht een eigen levensdoel te kiezen en wordt geholpen bij de ontwikkeling van een groeiend bewustzijn van de eigen situatie en bij het maken van individuele keuzen, mede op basis van aanwezige en te ontwikkelen capaciteiten.

Om hier invulling aan te geven zal de Jenaplanschool zorg dragen voor de nodige continuïteit bij groepering van kinderen, bij het geven van leiding, het ordenen van tijd, het ruimte geven aan het eigen ritme en het volgen van eigen activiteitsgolven. Behoeftes aan structuur, veiligheid en welbevinden vormen daarbij het uitgangspunt. Vervolgens is er aandacht voor de exploratiedrang van de kinderen en de uitdaging die het curriculum biedt in diverse gradaties van 'open' tot 'gesloten' planning. Samenwerking met andere kinderen wordt bevorderd, ook is er voor ruimte om zich terug te trekken en om iets voor zichzelf te doen.

Vragen-observaties

- 2.1. Hoe wordt het hier gestelde in een goed pedagogisch klimaat gestalte gegeven?
- 2.2. Hoe wordt rekening gehouden met behoefte aan structuur, veiligheid en welbevinden, exploratiedrang en uitdaging tot ontwikkeling, met anderen willen samenwerken?
- 2.3. Hoe dragen activiteiten tijdens de blokperioden bij aan 'zelfverantwoordelijk werken'?
- 2.4. Welke ruimte is er voor werken op basis van eigen interesses?

3. Elk mens heeft voor het ontwikkelen van een eigen identiteit persoonlijke relaties nodig: met andere mensen, met de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid van natuur en cultuur, met de niet-zintuiglijk waarneembare werkelijkheid.

Persoonlijke betrokkenheid wat in het onderwijs aan de orde

komt is van groot belang. Het gaat om zowel 'leren leven met' als om 'leren nadenken over'. Het leven in de school zelf is ook 'leerstof'. Authentiek leren, met behulp van zo mogelijk primaire bronnen en onder leiding van volwassenen die als een 'gehele persoon' functioneren, staat voorop. Daarbij wisselen analyse en het (leren) zien van grotere gehelen en verbanden elkaar af.

In een Jenaplanschool gaat de voorkeur uit naar het gebruik van authentieke bronnen (waaronder kunstwerken, literatuur, de eigen omgeving, 'mensen met een verhaal', enz..) en zijn de dingen (waaronder kunstuitingen), planten, dieren en mensen de belangrijkste bronnen van leren, een en ander onder het motto 'Vraag het ..... zelf maar'. Secundaire bronnen kunnen zorgen voor de nodige aanvulling, ordening en verdieping.

Spelen en werken zijn allereerst gericht op hun betekenis voor de ontwikkeling van het kind als persoon.

Een groeps- en schoolcultuur, waarin sociaal leren gestimuleerd wordt, is tastbaar. Die wordt onder meer zichtbaar in diverse vormen van verbale en non-verbale communicatie.

Kinderen geven blijk van wat wordt genoemd 'een onderzoekende geest' en in het onderwijs zijn er momenten van verwondering. Kringgesprekken worden gekenmerkt door betrokkenheid op de zaak die aan de orde is én op elkaar.

Vragen-observaties

- 3.1. Zijn dingen, planten en dieren en mensen belangrijke bronnen voor het leren, aangevuld en ondersteund door secundaire bronnen?
- 3.2. Zijn verwerving en verwerking van het onderwijsaanbod gericht is op 'persoonlijk betekenis geven'?
- 3.3. Hoe wordt een groeps- en schoolcultuur gerealiseerd, waarin sociaal leren gestimuleerd wordt, zichtbaar in onder meer de schriftelijke en visuele communicatie in de school?
- 3.4. Hoe wordt de 'onderzoekende geest' van kinderen gestimuleerd. Zijn er momenten van verwondering?
- 3.5. Hoe worden kringgesprekken zo opgezet dat er betrokkenheid op elkaar is én op de zaak die aan de orde is?

4. Elk mens wordt steeds als totale persoon erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.

De hele mens - hart, hoofd en hand - komt aan bod. Dat vraagt onder meer om voldoende bewegingsvrijheid gedurende de schooldag. Voor gevoelens en beleving is aandacht en tijd en aan 'denken met de handen' wordt aandacht besteed.

Stilte en verdieping zijn als onmisbare elementen in het ritme herkenbaar.

In de Jenaplanschool is er een cultuur waarin kinderen een belangrijke aandeel hebben in de organisatie van het samenleven en –werken.

Vragen-observaties

- 4.1. Hoe wordt - ook in letterlijke zin - voldoende bewegingsvrijheid gedurende de schooldag gerealiseerd?
- 4.2. Hoe komen gevoelens en belevingen ter sprake?
- 4.3. Hoe wordt het 'denken met de handen' gestimuleerd?
- 4.4. Hoe kunnen de kinderen een bijdrage leveren aan het regelen van het samenleven en – werken in de school?
- 4.5. Hoe krijgen stilte en verdieping plaats in het groeps- en schoolleven?
- 4.6. Wat mogen de kinderen zelf bepalen en regelen in hun groep?
- 4.7. Hoe wordt daarbij ook aangesloten bij de behoeften en mogelijkheden van elk kind afzonderlijk ?

5. Elke mens wordt als een cultuurdrager en - vernieuwer erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.

Hierbij gaat het om cultuuroverdracht en het experimenteren met nieuwe cultuurvormen.

Het ontwikkelen van creativiteit en verbeeldingskracht nemen een belangrijke en zichtbare plaats in. Het kritisch denken over cultuur en samenleving wordt gestimuleerd. Er is beleid om kinderen met verschillende cultuuruitingen in contact te brengen, waaronder interculturele thema's en verschijnselen.

Ontdekkend- en onderzoekend leren nemen een belangrijke plaats in en er is actief beleid om leerplaatsen buiten de school te benutten: musea, bedrijven en instellingen, educatieve paden, natuurgebieden, etc.

Kinderen herordenen hun sociale contacten als gevolg van de jaarlijks wisselende groepssamenstellingen: die ervaringen vormen een belangrijk onderdeel van de groepscultuur.

Bij vieringen en gespreken ligt nadruk op de inhoudelijke kwaliteit én hun betekenis voor het school- en groepsleven.

Vragen-observaties

- 5.1. Hoe wordt het kritisch denken over cultuur en samenleving vormgegeven?
- 5.2. Hoe wordt er een actief beleid gevoerd om kinderen met verschillende cultuuruitingen in contact te brengen, waaronder interculturele?
- 5.3. Hoe worden leerplaatsen buiten de school benut: musea, bedrijven en instellingen, educatieve paden, natuurgebieden, etc.?
- 5.4. Hoe krijgen kinderen de gelegenheid om in de stamgroep hun sociale contacten herordenen?
- 5.5. Hoe nemen creativiteit en verbeeldingskracht een belangrijke en zichtbare plaats in binnen de school?
- 5.6. Hebben gesprekken en vieringen inhoudelijke kwaliteit en een functie voor het school- en groepsleven?
- 5.7. Op welke wijze krijgen ontdekkend- en onderzoekend leren de plaats die hen toekomt?

Basisprincipes over de samenleving

6. Mensen moeten werken aan een samenleving die ieders unieke en onvervangbare waarde respecteert.
7. Mensen moeten werken aan een samenleving die ruimte en stimulansen biedt voor ieders identiteitsontwikkeling.
8. Mensen moeten werken aan een samenleving waarin rechtvaardig, vreedzaam en constructief met verschillen en veranderingen wordt omgegaan.
9. Mensen moeten werken aan een samenleving die respectvol en zorgvuldig aarde en wereldruimte beheert.
10. Mensen moeten werken aan een samenleving die de natuurlijke en culturele hulpbronnen in verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties gebruikt.

Deze basisprincipes plaatsen de eerste vijf in een breder, maatschappelijk kader. Jenaplan behelst ook een visie op

de samenleving. Dat heeft in de eerste plaats consequenties voor de samenleving die de school zelf is, door onder andere:

- structurele aandacht voor maatschappelijke tegenstellingen, achterstelling, kansarmen, discriminatie dichtbij en veraf bij wereldoriëntatie;
- bewust omgaan met conflicten en leren om op een vruchtbare wijze om te gaan met conflicten: verdoezelen noch polariseren;
- participatie van alle betrokkenen in besluitvormingsprocessen;
- structurele aandacht voor planten, dieren en levensgemeenschappen;
- structurele aandacht voor milieuzorg in en om de school, verbonden met de inhoud van het onderwijs.

Vragen-observaties

10.1. Hoe krijgen maatschappelijke tegenstellingen, achterstelling, kansarmoede en discriminatie, dichtbij en veraf bij wereldoriëntatie de nodige aandacht?

10.2. Hoe zet de school zich actief in voor kansarmen?

10.3. Hoe kunnen alle betrokkenen participeren in besluitvorming?

10.4. Hoe wordt omgegaan met wedijver; is er gericht beleid om samenwerking en hulp vorm te geven?

10.5. Hoe wordt structureel aandacht gegeven aan actieve zorg voor planten, dieren en levensgemeenschappen?

10.6. Hoe wordt in de school bewust omgegaan met conflicten en wordt geleerd om er op een vruchtbare manier mee om te gaan?

10.7. Hoe wordt getracht de sterke kanten van kinderen te benutten zodat die zich verder kunnen ontwikkelen?

10.8. Hoe wordt aandacht geschonken aan milieuzorg, zowel in als om de school?

Basisprincipes over het onderwijs

11. De school is een relatief autonome, coöperatieve organisatie van betrokkenen. Ze wordt door de maatschappij beïnvloed en heeft zelf ook invloed op de maatschappij.

Belangrijk is hier de - uiteraard relatieve - autonomie van de leef- en werkgemeenschap. De school is samen met de ouders verantwoordelijk voor het onderwijs aan kinderen.

Een hoge mate van leerplanautonomie is daarbij een voorwaarde.

In Jenaplanscholen zal sprake moeten zijn van een permanente dialoog tussen team en ouders met respect voor ieders verantwoordelijkheid. Het schoolconcept is gezamenlijk vastgesteld en er zijn afspraken over het bewaken van de kwaliteit in een gezamenlijk proces.

Vragen-observaties

- 11.1. Hoe wordt een permanente dialoog gevoerd tussen team en ouders, met het respecteren van ieders eigen verantwoordelijkheid?
  - 11.2. Welke structurele en incidentele contacten zijn er tussen school en ouders?
  - 11.3. Hoe wordt het schoolconcept gezamenlijk vastgesteld en bewaakt en welke kwaliteit heeft dat proces?
  - 11.4. Hoe krijgt een kritische evaluatie van het groeps- en schoolleiderschap vorm?
12. In de school hebben de volwassenen de taak de voorgaande uitspraken over mens en samenleving tot pedagogisch uitgangspunt voor hun handelen te maken.
  13. In de school wordt de leerstof zowel ontleend aan de leef- en belevingswereld van de kinderen als aan de cultuurgoederen die in de maatschappij als belangrijke middelen worden beschouwd voor de hier geschetste ontwikkeling van persoon en samenleving.
    - Er is systematisch aandacht voor onderzoek naar de leefwereld van de kinderen en wat zich daar aan veranderingen voordoet.
    - Er wordt systematisch en bewust gewerkt aan verruiming van de leef- en belevingswereld van kinderen.
    - Er is aandacht voor evenwicht tussen door kinderen ingebrachte thema's en wat door de groepsleider wordt aangeboden.
    - Er is aandacht voor veelvormige ontmoeting tussen kind en leerstof, met behulp van een breed spectrum aan werkvormen; teamleden beheersen de daarvoor noodzakelijke vaardigheden.

- De school heeft de ervaringsgebieden van wereldoriëntatie volgens Jenaplan ingevoerd als kader voor continuïteit en verrijking, evenals leerlijnen op het gebied van ruimte en tijd.

Vragen-observaties

- 13.1. Hoe wordt onderzoek gedaan naar de leefwereld van de kinderen en de veranderingen zich daar voltrekken?
- 13.2. Hoe wordt systematisch gewerkt aan verruiming van de leef- en belevingswereld van deze kinderen?
- 13.3. Hoe wordt in aandacht en tijd een evenwicht gerealiseerd tussen door de kinderen ingebrachte thema's en wat wordt aangeboden?
- 13.4. Hoe wordt een veelvormige ontmoeting van kind en leerstof met behulp van een breed spectrum aan werkvormen gerealiseerd?
- 13.5. Beschikken teamleden daartoe over de nodige vaardigheden?
- 13.6. Hoe heeft de school de ervaringsgebieden van wereldoriëntatie volgens Jenaplan ingevoerd als kader voor continuïteit en verrijking?
- 13.7. Hoe heeft de school de leerlijnen voor ruimte en tijd ingevoerd?
- 13.8. Hoe worden of zijn teamleden geschoold in onder meer het leiden van gesprekken, het uitzetten van een educatief pad en het inrichten van ontdekkingshoeken?

14. In de school wordt het onderwijs uitgevoerd in pedagogische situaties en met pedagogische middelen.

Het gaat hier om het voldoen aan de in de basisprincipes 1 tot en met 10 genoemde normen en doelen, met inbegrip van de daarbij gehanteerde middelen.

Kinderen worden gerespecteerd als persoon en er is wederkerigheid tussen volwassenen en kinderen in de school, zowel in de leefregels als bij het taalgebruik. Waarden en normen worden voorgeleefd en met de kinderen besproken.

Vragen-observaties

- 14.1. Hoe worden waarden voorgeleefd en tevens met de kinderen besproken?
- 14.2. Hoe wordt wederkerigheid bereikt tussen volwassenen en kinderen?
- 14.3. Hoe worden kinderen als persoon gerespecteerd?

15. In de school wordt het onderwijs vormgegeven door een ritmische afwisseling van de basisactiviteiten gesprek, spel, werk en viering.

Het weekplan vertoont een zekere samenhang tussen gesprek, spel, werk en viering en kan ritmisch worden genoemd. Momenten van spanning en ontspanning zijn herkenbaar. Ook binnen basisactiviteiten als de blokperiode is van ritme sprake.

Vragen-observaties

- 15.1. Hoe is het pedagogisch gehalte van de verschillende basisactiviteiten?
- 15.2. Hoe ritmisch is het weekplan?
- 15.3. Is ook binnen basisactiviteiten van ritme sprake?
- 15.4. Is er in het weekplan inhoudelijk samenhang tussen gesprek, spel, werk en viering?
16. In de school vindt overwegend heterogene groepering van kinderen plaats, naar leeftijd en ontwikkelingsniveau, om het leren van en zorgen voor elkaar te stimuleren.

Helpen en samenwerken wordt in de stamgroep geoefend en er vindt regelmatig reflectie plaats.

Er is overlap in leerstof tussen de verschillende bouwen, zodat flexibiliteit bij plaatsing van kinderen mogelijk is.

Vragen-observaties

16.1. Worden helpen en samenwerken in de stamgroep beoefend en van tijd tot tijd besproken?

16.2. Is overlap in leerstof tussen de verschillende bouwen gerealiseerd?

16.3. Hoe helpen de kinderen elkaar op een productieve wijze; is er volop gelegenheid om samen te werken?

Tot de voordelen van de stamgroep worden onder meer gerekend (naar P.Petersen 1985):

1. Ontwikkelingsverschillen tussen kinderen zijn bevorderlijk voor de individuele ontwikkeling, te vergelijken met opgroeien in een goed gezin. Kinderen zijn achtereenvolgens jongste, middelste en oudste in een groep. Door hun veranderende positie leren ze eigen mogelijkheden kennen en kunnen bijdragen leveren aan het groepsleven. Ze krijgen zo de gelegenheid om potentiële leiderschapskwaliteiten te ontwikkelen. Ook jonge kinderen blijken al aan anderen leiding te kunnen geven.
2. Elkaar helpen en geholpen worden voltrekken zich in een stamgroep als vanzelf; de stamgroep biedt kinderen de gelegenheid een scala aan andere sociale ervaringen op te doen
3. Na elk cursusjaar blijft een groot deel van de kinderen in de groep, continuïteit in het onderwijs wordt er in hoge mate door bevorderd; kinderen blijven langere tijd deel uitmaken van de groep (meestal 3 jaar), waardoor een goede pedagogische sfeer kan worden vastgehouden en een cultuur die door 'zo doen wij dat hier' wordt gekenmerkt voelbaar is. Er is zowel continuïteit als verandering, jaarlijks gaan er kinderen weg en komen er andere bij.
4. Algemene en specifieke begaafdheden zijn, anders dan in een jaarklas, in een stamgroep relatief van aard; kinderen meten zich met zowel jongere als oudere kinderen. Een kind behoort niet jarenlang bij eenzelfde groep 'dommen' of de 'goed presterenden' zoals in jaargroepen al gauw het geval is
5. De stamgroep dwingt de stamgroepleider rekening te houden met grote verschillen tussen kinderen; zo noodzaakt de grote leeftijdsverspreiding de stamgroepleider om te individualiseren waar dat nodig en gewenst is;
6. Groepsleiders uit dezelfde bouw hebben vergelijkbare ervaringen en problemen, waardoor hun onderlinge contacten aan betekenis kunnen winnen.
7. Er is vanwege het grote scala aan ontwikkeling- en begaafdheidsverschillen op allerlei terreinen minder concurrentie, die vindt doorgaans vooral plaats tussen gelijken; zo zijn er betere voorwaarden voor coöperatief leren.
8. Kinderen van elke leeftijd kunnen niet gehinderd door hun positie in de groep op hun tijd hun volle potentieel ontwikkelen;
9. Begaafde kinderen blijven in hun sociale groep en kunnen zich daardoor harmonischer ontwikkelen dan een kind dat op basis van intellectuele prestaties sneller dan anderen doorgroeit.
10. Kinderen die bepaalde vaardigheden bezitten, kunnen stimulerend werken voor kinderen die die vaardigheid nog niet bezitten; kinderen verkeren ten

opzichte van elkaar in diverse zones van ontwikkeling, ook de 'naaste zone'(Vygotsky) ;

Voor onze tijd kan er nog aan de 'voordelen' nog extra worden toegevoegd (11) dat de stamgroep kinderen uit vaak kleine gezinnen ruime gelegenheid biedt ruimere sociale ervaringen op te doen dan wat thuis mogelijk is (jongens-meisjes; de kinderrij: oudste, de jongste, de middelste, enz.)

Een stamgroep bestaat bij voorkeur uit een groep kinderen van drie opeenvolgende schooljaren, heteroog wat betreft leeftijd, geslacht, begaafdheidsniveau en sociale herkomst.

Van belang is het nog op te merken dat 'voordelen van stamgroepen' zich slechts voordoen als de stamgroepleider op een passende wijze leiding geeft. Niet voor niets is dat het hoofdonderwerp in de 'Führungslehre des Unterrichts'.

Vormgeving

Een driejarige stamgroep biedt het best gelegenheid om het bovenstaande te realiseren.

De indeling in bouwen in een basisschool berust in de praktijk vaak op een combinatie van meer praktische en principiële overwegingen. De traditionele indeling is 1-2, 3-4-5, en 6-7-8.

Er zijn ervaringen met een driejarige onderbouw voor 4-7 jarigen, met een opvanggroep van vierjarigen met een onderbouwgroep met groep 2-3, naar het model van de Engelse infantschool.

Beslissingen over de overgang naar een volgende bouw dienen te worden genomen in goed overleg tussen met betrokkenen en op grond van inzicht in de gehele ontwikkeling van een kind.

Sommige scholen kennen een dakpansgewijze overlapping van de bouwen en een flexibele overgang.

17. In de school wordt zelfstandig spelen en leren afgewisseld en aangevuld door gestuurd en begeleid spelen en leren. Dit laatste is expliciet gericht op niveauverhoging. In dit alles speelt het initiatief van de kinderen een belangrijke rol.

De dagelijkse blokperiode (c.q. arbeid naar keuze in de onderbouw) is gericht op zelfverantwoordelijk leren werken. Voorwaarden daarvoor liggen onder meer op het gebied van ruimte, materialen, sociale vaardigheden en zelfstandigheid.

Cursussen worden zo georganiseerd dat er voldoende tijd overblijft voor wereldoriëntatie en blokperioden.

Vragen-observaties

- 17.1. Hoe worden cursussen effectief en efficiënt georganiseerd?
- 17.2. Hoe is de dagelijkse blokperiode gericht op zelfverantwoordelijk leren werken?
- 17.3. Hoe zijn de voorwaarden vervuld om blokperioden goed te kunnen laten functioneren? (ruimte, materialen, sociale vaardigheden, zelfstandigheid, etc.)?

18. In de school neemt wereldoriëntatie een centrale plaats in, met als basis ervaren, ontdekken en onderzoeken.

In de daarvoor beschikbare ruimte en tijd en de middelen wordt duidelijk in hoeverre wereldoriëntatie het hart van het curriculum is. De activiteiten zelf en de mate betrokkenheid van kinderen en volwassenen vormen het belangrijkste criterium voor de kwaliteit ervan.

Vragen-observaties

18.1. Hoe wordt wereldoriëntatie het inhoudelijke hart van het onderwijs vorm gegeven: dat blijkt onder meer uit beschikbare ruimte, tijd en middelen.

18.2. Zie ook basisprincipes 3 t/m 10.

19. In de school vinden gedrag- en prestatiebeoordeling van een kind zoveel mogelijk plaats vanuit de eigen ontwikkelingsgeschiedenis van het kind en in samenspraak met het kind.

Uitgangspunt is het gegeven dat de ontwikkeling van kinderen niet parallel loopt met hun kalenderleeftijd. Het is daarom niet alleen alleen onvruchtbaar, maar ook onrechtvaardig op vorderingen van kinderen uit te drukken in termen van verschillen ten opzichte van groeps-, school- en of landelijke gemiddelden. Het gaat hierbij om een principiële keuze die afwijkt van wat momenteel in brede kring wordt geaccepteerd en bevorderd.

Deze stellingname heeft onder meer de volgende consequenties:

- de Jenaplanschool kent geen zittenblijven in de traditionele betekenis van het woord omdat er geen leerjaar gebonden eisen zijn waar het gaat om minimale leerstofbeheersing: leerstof en leerjaar zijn ontkoppeld
- bij rapportage worden kinderen niet met anderen vergeleken, rapportages en verslagen kennen dan ook geen cijfers

Een en ander laat onverlet dat een stamgroepleider de ontwikkeling van ieder kind met de nodige zorg omgeeft. Dan kan het zinvol en nodig zijn een kind aan een vergelijkend onderzoek te onderwerpen om met behulp van een objectief instrument zicht te krijgen op de stand van zaken. De interpretatie van de uitslag van zulk onderzoek is het werk van de deskundige stamgroepleider die het kind kent, onder meer omdat verschillen tussen het actuele onderwijsaanbod en de toetsinhoud moet worden meegewogen en kinderen - anders dan toetstabellen doorgaans suggereren - zich discontinu ontwikkelen.

Ouders kunnen op hun verzoek over zulk onderzoek worden geïnformeerd, waarbij de keuzen die de school hierbij heeft gemaakt expliciet aan de orde dienen te komen.

Er is geen enkele noodzaak om alle kinderen frequent aan vergelijkend onderzoek te onderwerpen: het is onnodig, kostbaar en tijdrovend.

Er zijn vormen van onderwijsevaluatie die passen bij Jenaplanonderwijs, zoals de kindvolgsystemen van het ervarings- en ontwikkelingsgericht onderwijs

waaruit veel Jenaplanscholen bij het samenstellen van een eigen kindvolgsysteem putten.

Belangrijk zijn systematisch observeren, andere vormen van authentieke evalueren, zelfevaluatie van kinderen en het betrekken van kinderen bij het bespreken van hun voortgang of het uitblijven daarvan. Hierbij past ook de invoering van het portfolio, waarmee op dit moment nog slechts een deel van de scholen een begin heeft gemaakt.

De NJPV heeft voor het volgen en documenteren van de ontwikkeling inmiddels criteria ontwikkeld (Both, 2003). De belangrijkste daarvan zijn:

- De participatie van een kind aan het schoolleven vormt een belangrijk onderdeel van een systeem van volgen en documenteren van de ontwikkeling van kinderen.
- Het systeem is erop gericht inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van kinderen.
- Het systeem is mede gericht op het bevorderen van de eigen reflectie van kinderen op hun leren en ontwikkeling. In de loop van de basisschool wordt het kind steeds meer betrokken bij een oordeel over de eigen ontwikkeling en deelname aan het schoolleven.
- De sterke punten van kinderen worden boven tafel worden gehaald.
- Uitgangspunt vormt het volgen van de individuele progressie van een kind, niet het vergelijken met landelijke standaarden.
- De concept-eigen verscheidenheid van het Jenaplanveld maakt het ongewenst om te komen tot één kindvolgsysteem voor alle Jenaplanscholen. Een kindvolgsysteem is de spiegel van keuzen die mede afhankelijk zijn van de lokale situatie.
- Het kindvolgsysteem heeft betrekking op het geheel van doelstellingen waarvoor een school heeft gekozen: (1) wat de wet eist (met name in de artikelen 8 en 9 van de WPO en de kerndoelen) voor de breedte van het vormingsaanbod, (2) de pedagogische identiteit van de school, (3) hoe die wordt geïnterpreteerd en (4) wat daaraan op lokaal niveau wordt toegevoegd.
- Bij het meten van onderwijsresultaten dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van instrumenten die aan het de gevolgde onderwijsmethodiek zelf zijn ontleend.
- Vorderingen van de kinderen worden beoordeeld op basis van eerder geleverde prestaties, niet in termen van verschil ten opzichte van landelijke gemiddelden.

Vragen-observaties

19.1. Hoe worden vorderingen van de kinderen gevolgd? (observeren, toetsen, andere vormen van evalueren). Hoe worden die geregistreerd en verwerkt? Hoe wordt met behulp daarvan gerapporteerd aan de kinderen en aan de ouders?

19.2 Ondervindt de school tegenwerking bij de principiële stellingname m.b.t. tot het vaststellen en volgen van leervorderingen?

19.2. Hoe worden in de school veranderingen en verbeteringen gezien als een nooit eindigend proces van doen en denken?

20. In de school worden verandering en verbeteringen gezien als een nooit eindigend proces. Dit proces wordt gestuurd door een consequente wisselwerking tussen doen en denken.

Het proces wordt zichtbaar in een meerjarig ontwikkelingsplan, dat zowel wordt gevoed door de basisprincipes, als door de individuele en gemeenschappelijke reflecties van teamleden. De basisprincipes geven richting aan de concretisering van kwaliteitscriteria voor Jenaplan-basisonderwijs.

Vragen-observaties

20.1. Is er een meerjarig ontwikkelingsplan van de school, mede op basis van de basisprincipes?

20.2. Welke reflectievormen voor leraren zijn ingevoerd, individueel en gemeenschappelijk?